

“ÜLKESEL BAL ARISI GEN KAYNAKLARININ BELİRLENMESİ, KORUNMASI VE ISLAHI” KONULU ÇALIŞTAY SONUÇ RAPORU

Ülkemizin bal arısı kaynaklarının belirlenmesi, korunması ve ıslahı konulu üst çalışma grubu toplantısı “5. Uluslararası Muğla Arıcılık ve Çam Balı Kongresi” sırasında 3 Kasım 2016 günü Fethiye’de gerçekleştirilmiştir. Toplantı Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Ziya Şahin başkanlığında ve Prof. Dr. Muhsin DOĞAROĞLU moderatörlüğünde ülkemizin çeşitli üniversitelerinde görev alan bilim insanları ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı TAGEM ve HAYGEM birimi yetkilerinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir.

Çalıştay çerçevesinde bal arısı gen kaynaklarımızın korunması, ıslahı, damızlık üretimi ve ülke arıcılığının ihtiyacını karşılayacak nitelikli ve yeter miktarda ana arı üretiminin sağlanması konusunda karşılaşılan sorunlar ile çözüm önerileri ele alınmıştır. Katılımcıların tümü tarafından ortaya konulan öncelikli sorunlar ve çözümler aşağıda maddeler halinde iki bölüm altında toplanmıştır;

A) ARI ISLAHI KONUSUNDA BELİRLENEN BAŞLICA SORUNLAR

- a) Ülkemiz 5 farklı arı ırkına ve bunlara ait çok sayıda ekotipe sahip olmasına rağmen bu son derece zengin gen kaynaklarının tanımlanması ve tescili henüz yapılmamıştır,
- b) Günümüze değin yapılmış birçok çalışma bulunmasına rağmen bu çalışmalar ülke gen kaynaklarının karakterizasyonu açısından veri tabanı oluşturmaktan oldukça uzaktır,
- c) Mevcut çalışmalarda uygulanan yöntemler ile elde edilen sonuçların farklılığı gen kaynaklarımız hakkında kesin değerlendirmeler yapılabilmesine olanak tanımamakta ve bu nedenle verilerin değerlendirilmesinde fikir birliği oluşturulamamaktadır,
- d) Hangi bölgeler için hangi arı ırkı kullanılmalıdır sorusu üretici kesiminin zihnini en çok kurcalayan konuların başında gelmekte ve bilgi kirliliği sonucu üretici sadece damızlık ana arı kullanmak suretiyle yüksek verimli hibrit arılara yönlendirilmekte, çoğu uygun olmayan çevre koşullarına gönderilen bu ana arılar çevresel koşullara uyum sağlayamadığından koloni ölümleri artmakta, üstelik bu hibrit ana arılar damızlık olarak pazarlandığından bunlardan çok sayıda akraba ana arılar üretilmekte, genetik kirlilik hızla yayılmakta ve bunun sonucunda koloniler bir felakete doğru hızla sürüklenmektedir.
- e) Ana arı konusunda yabancı arıların verim sorununu çözeceği algısını sosyal medya üzerinden sürekli gündeme getiren ana arı kaçakçıları ve kaçak arılardan ana arı üreten ana arı satıcıları yerli ırk ve ekotiplerin korunması yönünde fikir üreten veya bu yönde ıslah çalışması yapan kişi ve kurumlara saldırmakta ve sosyal medyada bu kişiler kendilerini ıslahçı olarak tanıtarak ülke arıcısının umudu olarak algılanmaktadır.

f) Ülkemizde yerli arı ırkları ile yapılan ana arı üretiminin ihtiyacı karşılayacak düzeyde olmaması, özel üreticilerin büyük çoğunluğunun da nitelikli ana arı yetiştirmeleri kaçak ana arı temin ve satışını teşvik etmektedir,

g) Kimi çıkar çevreleri tarafından yaratılmak istenen algı sonucu bilgi kirliliği had safhaya ulaşmış; damızlık, ıslah, seleksiyon, kalıtım derecesi, F1 v.b. hayvan ıslahının temel kavramları dahi saptırılarak önce sosyal medyada ve daha sonra da köy kahvelerinde dahi konuşmaya başlanmış ve bunun sonucunda beyin yıkama ile neredeyse üreticinin beyninden cebine köprü kurulmuştur.

h) Genel anlamda ana arı kaçakçılığını, üreticiyi sömürü amaçlı kasıtlı bilgi kirliliği yayıcılığını, niteliksiz ana arı yetiştiriciliğini ve her ne şekilde olursa olsun genetik kirliliğe neden olan suiistimalleri önleyecek yasal yaptırımların olmaması temel sorunlar olarak ele alınmıştır.

B) ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

a) Arı ıslahına yönelik yapılacak çalışmada; Hayvancılık Genel Müdürlüğü (HAYGEM), Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü (TAGEM), Üniversiteler, Türkiye Arı Yetiştiricileri Merkez ve İl Birlikleri paydaş olarak rol almalıdır. Uygulanacak Ulusal arı ıslah projesinde paydaşların görevleri şunlar olmalıdır;

- HAYGEM, Arıcılığın geliştirilmesine yönelik projeleri organize etmek, geliştirmek ve finanse etmek,

- TAGEM, Ar-Ge projelerini finanse etmek ve teknik destek sağlamak,

- Üniversiteler, bilgi ve teknik konularda önderlik etmek, destek sağlamak, proje çalışmalarını değerlendirmek ve projelere yön vermek,

- Arı Yetiştiricileri Merkez Birliği ülke düzeyinde yürütülecek ülkesel projede koordinasyonu sağlamak, ıslah çalışmalarının yürütüleceği il birliklerini projelere kanalize etmek ve projelerde yürütücü konumunda olmalarını sağlamak olmalıdır.

b) Sorunun temel çözümünde arıcılığa ait kapsamlı bir koruma ve ıslah politikası geliştirilmelidir. Islah ve korumaya yönelik çalışmaları içeren yönetmelikte damızlık işletme tanım ve kavramının yapılması ve damızlık kriterlerinin belirlenmesi gerekmektedir.

c) Yerli ırk ve ekotiplerin bölgesel koşullar için ve gen kaynaklarımızın korunması açısından önemi vurgulanmalı, yabancı ırkların getirilmesi engellenmeli, bu konuda mevcut yönetmelikler gözden geçirilmeli, bu yönetmelikler çerçevesinde ağır yaptırımlar getirilmeli ve otokontrol sistemi işletilmelidir,

d) Ülkede mevcut gen kaynaklarının genetik, morfometrik ve fizyolojik özellikleri belirlenmeli ve elde edilecek veri tabanı çerçevesinde bölgesel ırk ve ekotiplerin yayılma alanları belirlenmeli ve belirlenen farklı ırk ve ekotipler bir yandan kendi içerisinde koruma

altına alınmalı öte yandan da bölge üreticileri için damızlık ve kullanma hayvanı olarak ana arı dağıtımı yapılmalıdır.

e) Bölgesel ırk ve ekotip özelliklere sahip ana arılar bölge arıcılarının ihtiyacını karşılayacak nitelik ve nicelikte üretilerek yerel arıların en uygun genotip olduğu üreticilere anlatılmalı ve ırk arayışından kurtulmaları ve böylelikle genetik kirliliğe yol açmaları önlenmelidir.

f) Mevcut sistemde damızlıkçı işletmeler denetlenmeli, bunların nitelikli damızlık yetiştirebilme olanak ve yetenekleri gözden geçirilmeli ve bu işletmelere ait denetlenme kriterleri günün koşullarına göre yeniden belirlenmelidir. Damızlık ve ıslah konusunda bilim insanları ve paydaşlardan oluşan bir üst kurul oluşturulmalı ve bu kurulun devamlılığı sağlanmalıdır.

g) Islah çalışmaları uzun soluklu çalışmalar olarak planlanmalı ve bu çalışmalar il bazından çok bölgesel koruma alanlarında yürütülmelidir. Konunun işleyişi ve sürekliliği ile ilgili olarak gerekli mevzuat hayata geçirilmeli ve bu konuda gerekli uygulamalar yapılmalıdır.

h) Islah merkezlerinde mutlaka zooteknistler çalışmalı ve bu merkezlerde bir bilim insanının danışmanlığı sürekli olarak sağlanmalıdır. Koruma alanlarında ise bölgesel üniversiteden görevlendirilecek bir bilim insanı sürekli danışman veya yürütücü olarak görev almalıdır.

i) Sosyal medya ve web sayfaları üzerinden işin ehli olmayan kişiler tarafından yapılan yanlış propaganda, reklam ve bilgilendirmeler bir merkezden izlenerek önlenmeli, basılı yayınlar denetlenmeli ve caydırıcı yaptırımlara gidilmelidir.

j) Koloni takip kartlarının kullanımı teşvik edilmeli ve en kısa zamanda merkezi veri sistemi kurularak çeşitli suiniyet ve suiistimaller önlenmelidir.

Arı ıslahına dair başlıca sorunlarımızı ve çözüm önerilerimizi belirttiğimiz raporumuz sektörümüzün öncelikli konularından biridir ve sektörün geleceğini çok yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle ilgili kuruluşların dikkatine sunulmaktadır.